

ГОДИНА

6

1869

ВОЈИН

БРОЈ

20

10. Јулија.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ **Драгашевић**, официр.

Оружје и тактика. — Данашња тактика артиљерије. —
 Жлебне спредњаче и позадњаче. — Новине и ситнине. —

Оружје и тактика.

(ПРЕВОД С НЕМАЧКОГ)

(НАСТАВАК.)

5. Разне коншtrukције оружја.

Буздован, копље, стрела, праћка и мач обрасци су старог оружја. У току времена оружје ово добијало је разне видове и одступало се у неколико од првашње просте коншtrukције.

Од буздована постаде бојна секира; од копља дугачка сариса и цида, од које је римски пилум, (оружје хастата) постао. Од копља и секире постала је хелебарда, која је била и за удар и за убуд удешена; од лука и стреле постале су арбалете и балисте, и од праћке катапулте.

6. Браничко оружје: штит, шлем, оклоп.

У време, кад борба прса у прса решаваше битке, тражио је сваки, да се чиме заклони од удара и убода. Старо ручно и метно оружје не имађаше тако велику ударну снагу, па с тога је и лако било од дејства

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

његовог заклонити се. У почетку животињска кожа бејаше довољан заклон, доцније изађе штит оплетен од танких прутића, доцније опет градише штитове од дасака и навлачише их кожом или дебелим платном. Да још јачи буде, облагали су га само с једне или и с обе стране металним платном.

Сваки борац носио је тако штит на левој руци везан.

Овако начињен штит био је врло згодан за одбрану и доста јак да издржи увод копља и стреле и удар камена. С тога је био у великом уважању. Код Грка сматрали су да је онај, који штит у борби баци или изгуби, окаљао војничку част. „Само са штитом или на штиту да се вратиш“, говориле су шпартанке својим синовима, кад су их у бој спремале.

По времену и браничко оружје усавршило се. Изађоше шлемови за заклон главе и оклопи за заклон тела. Шлем је био од метала или коже; али у овом случају металом обложен. И оклоп је био од ових истих материја; но понекад и од неколико слојева платна.

Металан оклоп био је или масиван или од металних комадића састављен.

У старом и средњем веку осим људи имали су оклопе и коњи и слонове, који су у борби употребљавани. —

Докле су битке решавали судари, т.ј. борба прса у прса, дотле је и браничко оружје од велике важности било. Али кад изађе ватрено оружје оклопи већ не беху кадри, да и даље одговарају намењеној цели; као излишан терет, који је само спречавао лакоћу и окретност људи, а од низакве користи није био, оклопи се изоставе.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

7. Материјал за оружје.

Материјал за израду оружја бејаше увек предмет од велике важности. Ваљаност оружја зависи колико од добре коншtrukције толико и од материјала, од кога се израђује. У почетку употребљаваше за то дрво, тврд камен и животињске кости, доцније бронзу, гвожђе и челик.

У швајцарским језерима често се налази старо оружје од камена са разним украсима.

Нека дивља племена у Америци још и данас служе се у боју каменим сикирама, а Ескимима лове китове и морске псе кошљем са кошчаним шиљком.

Кимври и Келти имали су оружје од бронзе. — Кад је Америка откривена Мексиканци имали су оружје од бакра; Американци и Јапанци нису знали за гвожђе до доласка Јевропљана.

Гвоздено оружје у превази је над каменим и бронзаним. Од како човек за гвожђе зна, оно је најважнији материјал за оружје. По томе гвожђе је метал, који је природа тако рећи нарочито за ратно оружје определила.

Осим гвожђа употребљавали су још и разне друге материје. Праћке и лукове правили су од животињских жила, црева и косе. Коцља су прављена од тврдог дрвета; лукови од рогова и дрвета, стреле од трске или лаког дрвета, шиљак стреле и коцља прављен је најпре од тврдог камена или костију, затим од гвожђа; челични лукови доцније су употребљавани. Из праћке бацали су најпре округло камење а доцније оловне кугле.

Ако су хтели што стрелама да запале, умакали

*

су их у некакви лако запаљиву материју, запаљивали и тако пуштали.

За палење непријатељских села и логора Гали су бацали из праће земљане кугле напуњене горелим угљеном. (НАСТАВИТЕ СЕ.)

Данашња тактика артиљерије.

ПРЕВОД С РУСКОГ

(НАСТАВАК.)

Ако нам је потребно да више оруђа у бој уведемо, често ће се догодити због створа земљишта, да се они морају густо распоредити. У таквом случају дакле, можемо слободно поставити батерије једну за другом тако, да задње преко предњих дејствују. У битци код Садове аустријске батерије беху тим начином распоређене. На неким местима беху и по 4 реда артиљерије постављени један за другим због једновременог дејства. У Ческој како код Пруса тако и код Аустријанаца, често је артиљерија пуцала преко своје пешадије.

8). **Заштита.** Артиљерија нема довољно самосталне одбране, зато јој увек ваља дати заштиту. Ту заштиту налази она у пешадији и коњици. Но ако је намера, да се батерији да извештан степен самосталности, онда јој се као заштита придају стални одреди пешадије или коњице. Задатак је заштите, да свуда иде са батеријом, и да је заклања и брани. Даље да је чува од изненадних напада, да чисти предлежеће земљиште од непријатељевих стрељаца, или да их истерује из заузетих положаја; на послетку, у слу-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чају откривеног напада, да задржи непријатеља бар дотле, док батерија не метне на предњаке и не умакне.

Често долази питање: какву заштиту ваља дати артиљерији, пешадију или коњицу, сталну или за време?

Коњичка заштита има ту превагу, што може следовати свима кретањима батерије, па и најбржима. Даље, што може пре доласка батерије на положај, прегледати земљиште, и јавити батеријском командиру има ли какве опасности. Но почем се снага коњице састоји у полету и удару, то она није способна за борбу на месту, дакле не може потпуно заштићавати батерију.

Пешадија спорије се креће, и по томе не може следовати свима кретањима батерије, а и за разгледање положаја увек јој треба више времена. Но на испресецаном, неравном и шумовитом земљишту у подпуној је превази над коњицом.

Заштита од пешадије у превази је и за то, што је способнија да задржи непријатељеве стрелце, или, да их истера из какве заседе, те по томе боље одговара свом задатку но коњица. На послетку и за то што мање страда у борби артиљерије против артиљерије, јер лакше себи заклона нађе.

Привремене заштите не ваљају због тога: што за војску нема непријатније заповести, него, назначај каквог одреда за заштиту. Обвеза заштите велика је и тешка, јер чест која се налази као заштита трпи осетљиве губитке у пасивном положају, и нема прилике да се одликује.

Сталне заштите врло су добре; немора се одређивати заштита кад затреба, боље изучи и упозна дужност своју, једном речи много је кориснија од

оне друге. Лако се даје схватити, што број ове заштите неможе бити голем. По кад што једна чета може да реши успех, по томе, боље ју је држати у резерви, но придати је као заштиту батерији. С друге стране опет, добра пешадија увек стигне на одбрану својој артиљерији, кад је то нужно.

Из тога сљедује: да број људи у заштиту треба да буде толики, да може само бранити батерију, а никако одбранити, јер је ово света дужност остале војске.

Пређе у Аустрији заштита је имала једног официра и 36 стрелаца, ово би било и сад довољно.

Сад смо видели важност сталних заштита, да видимо како би је устројити и наоружати ваљало, те да би нам доиста користна била. Најбоље би било нетражити помоћи у других родова оружја, но устројити заштиту из саме артиљерије, додавајући батерији јошт 30—40 људи.

Ова заштита, која саставља једно цело са послугом батерије, разликовала би се од ње у спреми и оружју. Кад неможемо да је увећамо, а оно барем да је ојачамо добрим оружјем.

Кад би дали заштити острагуш са магацинима, (пушке, код којих су фишеци у кундаку) којима се може за минут 10—15 пута опалити; тад би заштита и ако малена бројем била у превази. При том треба увек имати при руци муниције.

Кад буде потребно да се укона батерија, онда не треба тражити пионире, нити заморавати послугу, него нека буде и то посао заштите.

Ова заштита, кад би јој дали најнужнији пионирски алат, била би батерији од велике користи,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

како у маршу тако и у боју, олакшавајући јој кретање по рђавом путу и преправљајући разне предмете за одбрану. Једном речи, овакве су заштите за пешачке батерије најбоље.

Добро би било од ове заштите одабрати 6—8 људи, научити их јахати, и дати им коње. При излажењу батерије на положај, батеријски командир одјашао би са овим одредом, да избере најзгоднији положај, и могао би их послати да прегледају предео. При таковој предосторожности, ређе би се догађало да батерија падне у руке непријатељу, или да наиђе на какву заседу, које се често догађа, кад батерија нема извиднице (éclaireurs).

Тај исти одред могао би послужити и за моарење на дејство метака у почетку ватре, као што смо напред споменули, а тако исто и за свезу између оруђа и муниционих кола.

9). **Место за заштите и њена способност за дејство.** Пита се сад, где је најбоље место за заштиту, у односу на њену сигурност од непријатељевих метака, и на корист батерије.

Ако је поставимо иза батерије, она ће страдати од непријатељевих метака управљених на батерију. Дакле отуда излази да је најбоље, да стоји са стране батерије, користећи се земљиштем у колико је могуће.

Ако је батерија распоређена на каквој висини, то можемо заштиту поставити у подножју те висине.

Ако се приближавају батерији стрелци, то заштита одмах почиње ватру, старајући се, да их задржи на што даљем одстојању и одвлачећи ватру с послуге на себе.

Ако непријатељ пође решиво да јуриши на ба-

терију, то га заштита чека док не дође на згодно одстојање, и онда отвара ватру; ако ватра не буде успешна, то заштита излази напред, и пуца што брже метцима из магацина, да би тако батерија добила времена, да мете на предњаке, и да одступи.

На испресецаном земљишту, где се не може очекивати напад коњице, ни у опште смањнутих колона, но на против, треба се чувати добро од сакривеног приближавања стрелаца; згодно је наместити заштиту пред батеријом на 250 корака, која ће се сакрити у ровове, канале, шумице и т.д. Овакав распоређај заштите, могуће је онда, кад је заштита стална при батерији, кад дакле познаје дејство топова; у след чега не би је звидање зрна преко главе узнемиривало.

10). **Подржавање артиљерије.** Није довољно да артиљерину само заштити оставимо, особито сталној која је тако малена. Помоћи артиљерији, једна је од главних дужности пешадије коњице. Заглави ли се оруђе где год при кретању, помоћ је неопходна, ако послуга није у стању да га извуче; сломљено ли је, или ако су му коњи побивени — не може се другаче спасти, но садејством других родова војске, на које батерија лежи тешким, али и веома важним теретом.

„У боју, пише Драгомиров, артиљерија која нема никакве снаге у последњем тренутку јуриша, нетреба да се боји због тога. За артиљерију није стид ако је заробе, већ то је баш доказ да је часно вршила своју дужност, остајући на позицији до последњег тренутка т.ј. помажући својом ватром пешадији и коњици; већ сав стид пада с правом на оне суседне чести војске, које су је могле одбранити а нису. Бојећи се да

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

не буде заробљена, батерија има само једно средство да се спасе од тога — а то је одступање. т.ј. прекидање ватре у оном тренутку, кад је она најнужднија. Правоме артиљеристи неће никад пасти на памет, да потражи спасење у таквом средству, које је сасвим противио основном начелу целог војничког задатка — начелу **подржавања својих**. Тако исто и прави пешак или коњаник неће никад оставити батерију као жртву, кад на њу нападне непријатељ због тога, што је она помажући остала на положају до последњег тренутка.“

Да је заштита оруђа права, света дужност пешадије; то по изгледу нису знали аустријаци у Ческој. Веома храбра и жртвујућасе артиљерија код Кентегреца беше изневерена.

Тако на прилику, резервна артиљерија 1-ве и 2-ге дивизије која је дејствовала међу Хлумом и Неделицом, трудећи се да задржи наступање војске принца насљедника, беше сасвим занемарена од своје пешадије.

Може се читати у Oestereichische Militair Zait-schrift: „Без сваке свезе с другим честима војске, распоређај наших (аустријских) батерија био је изложен опасности, с тога што против наших батерија осим големих маса пешачких беше и већи број оруђа управљен. Да би се макар колико сачували од ватре непријатељеве, требало је повући оруђа мало иза виса; но с тим смо изгубили из вида ову обалу Мулде, чиме су се пруси хитно користили. Док је се наша артиљерија борила са пруском, дотле се густ непријатељев стрељачки ланац сакривено приближи, скупи се на узвишици, и изненадно удари на батерију. Арти-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љерија оспе на њи картеч, али то непоможе; јер је морала одма да одступа.

Тим начином биле су многе батерије отеране са свога места, које се неби могло догодити, да је артиљерија имала своју заштиту, која би на приближавање непријатељевих стрелаца пазила и задржала их. Као што се види из тог листа батерија је 3 пут мењала свој положај, за тим се даље говори: „У то време кад су пруси јуришали на батерију № 2, која је била прве дивизије, мимо ње је одступала нека пешачка чест, и ње се није баш ништа тицала батерија. Али то нису била оруђа из њихове дивизије, па за то им нису ни хтели помоћи, као да то није аустријска артиљерија.“

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Жлебне спредњаче и позадњаче

с тактичне тачке гледишта.

НАПИСАО

М. Драгомиров.

(НАСТАВАК.)

Ми кажемо с потпуним убеђењем, да ће још много година проћи, док се здрави погледи на употребу оружја укорене; а до тог времена позадњаче неће бити употребљивије од спредњача.

Вишеци. Што су системе простије постале, тим нису и сложене и тешке манипулације уништене, већ су само премештене: оружје је постало просто, а вишек много сложенији; при прављењу вишека мора да се пази на таке услове о којима пређе ни мислили нису, као: врло велика тачност у размерама по дужини и ширини, утврђивање капсуле у оси вишека и т.д.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Нема разговора, да од 2 зла — сложеност радње у очима непријатељевим и сложеност радње у спремању бојних потреба ван уплива непријатеља — последње мора да уступи; но, и ако је то тако не треба заборавити и на друге околности, имено те, што сложеност израђивања захтева доста времена док се доведе до савршенства. Небрижљиво израђен вишек код старе системе, могао је имати последицу у нетачнијем погађању; неправилно израђен вишек код нове системе, неможе по некад ни да се употреби. Истина доћи ће време — и све ће се то дотерати; но кад? то је питање. Може бити рећи ће ко год, да је то могуће брзо постићи, ако се само неуморно настојава и брижљиво ради и т.д. и т.д. Сумњам, да би то могуће било прм изради предмета у многоне — милионима. Израда ма чега бива само временом; то је органски процес, који се неможе убрзати изван извесних граница, па ма каква се усиљавања чинила.

Тешкоћа израђивања неизбежно повлачи за собом нове непријатне услове: тешкоћу снабдевања. И та неудобност особито је осетљива кад је потрошак вишека велики а други немогу на време да се спреме.

Мислимо да смо побројали главне услове, од којих може да зависи у боју дејство једне или друге системе. Из овог кратког и вора види се да одношај између средњача и позадњача није тако рђав, као што би нам се на први мах показао.

Пример сјајног успеха пруског, који ће се у сва времена одликовати својим јаким успечатком, не само да не обара тај навод него га још тврди. Тврди га, прво зато, што су они ишли у војну савршено познајући своју иглењачу, начињену по најбољој

системи: — Драјзовој. Све техничке случајности биле су по могућности отклоњене, вишеци спрењени, тактика оружја израђена — и војник и заповедник имали су је у прстима.

Тврди се, друго, по томе, што су иглењаче поразиле аустријанце самим наравственим препадом; а то с тога, што су аустријанци другше ценили пруско оружје, а оно им се опет другше у боју појавило. Пораза, коју су аустријанци претрпели задивила је и упрепастила целу Европу, и тад су Прусци, метајући више на коцку, могли да се окрену, на кога су хтели. Нужно је да приметимо, да су упечаток већма увеличала неистинита извешћа аустријских заповедника него и сама дејства пруска. Сви ти заповедници трубили су, да је ту несрећу произвела пруска иглењача, да би тиме скрили или свој наред или недостатак енергије у упорству. Пруска иглењача, благодарећи таким неистинитим извешћима, препавши аустријску војску, брзо је застравила и остале европске војске.

К томе треба додати, да аустријанци ни најмање нису били спремни, да, ма у колико парализирају ово ново оружје. И не гледећи на то, једна епизода из рата 1866 год. показује јасно, да **вредан и енергичан човек не само може да стоји са спредњачом против позадњаче, него још и да победи противника.** Габленц са својим корпусом код Траутенауа показао је ту истину тако јасно, да само страшљивице могу о том да посумњају.

Но рат је свршен; почели су да претресају ново средство, а с тим су га спустили из чудног пједестала у ред обичних тешкоћа, које се истина налазе у рату, али се могу и да савладају. Узимати мост

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

под ватром оружја тешко је, губитци при том нису велики, али свака уредна војска може да га узме; проћи кроз брешу, по некад је још тешке, па опет јуришају и не безуспешно. Позадњача мало по мало ступа у врсту оних материјалних тешкоћа, које увеличавају губитак, али не могу да смету уредну војску да својој жељеној мети не доспе. Ореол неодоливости начињен првим упечатком пао је и за њим открила се једна из оних препона, које се хиљадама у боју налазе, само у другом облику: у облику месних препрека и непријатних случајности. Само те и тима подобне препоне не плаше људе, јер су се на њих навикли. Сад се навикавају и позадњачи: што показује, да се то ново средство разликује од пређашњег само по спољњем облику а не по суштини. За човека ствар је свагда била не по мери опасности већ по мери, колико је он на њу навикао. Напасти на артиљерију заиста је много тешке, него ли на пешадају, па ма каква она била, па опет нападају; јасно је да је овде ствар навике, а не сасвим једне или друге препоне, коју непријатељ на супрот ставља.

Може ко год рећи, да је ту ствар, осим навике, још и убеђење, да непријатељ има онаква средства на руци, каква ви немате. Такво је убеђење само предубеђење. Кад је непријатељ заузео јак положај, има ли он тада у руци такво средство, какво нападач нема; кад непријатељ има артиљерију а ви немате, влада ли он таквим средствима, које ви не имате? И не гледећи на ту неједнакост у средствима, честитој војсци остаје свагда могућан успех, следователно, ту ствар не лежи у материјалним средствима, већ у онима, која су у души и срцу човековом. Три

баталиуна зуава код Палестра (1859 год.) разбили су 5 аустријских баталијуна, са којима је било и 6 оруђа; на којој је страни било више материјалних средстава? Може ко год рећи, да зуави због дрва нису видели на шта су јуришали: савршено истинито, но то показује само једно — да, ако хоћеш да бијеш, а да не будеш бијен, треба да јуришиш тако решиво, па и онда, кад видиш на што јуришиш.

Јер кад човек, па ма и најбољим оружијем наоружан био, увиди да вас његова зрна нису зауставила, кад он помисли на ваш оштар бајонет у својим грудима, — ко ће тад кога да порази изненадношћу? Један човек може да се убије, али потући не само баталијун но баталијун и чету — није могуће. Ако она сматра ствар тако, да се мора ићи напред, па ма предњи и бијени били, ако она зна, да је нужно довести ствар до бајонета, па ма шта коштало, — тад ће она непријатеља потући, па ма и више губитка претрпела но непријатељ. Позивају се на губитак: као да се може у боју прегледати, које више изгубио, ми или непријатељ. Љубитељи таквих рачуна нека право и искрено кажу, да њих не плаше губитци, већ њихово ништавило и слабост.

У боју успех не зависи баш од броја људи: па како после тога може он да зависи од броја зрна? Ко верује у број, тај не показује моћ своју, већ немоћ; ако га зрна неби повратила, повратило би га што друго.

Пробајмо да сведемо сад у кратко оно, што смо до сад размишљем нашли.

1). Позадњаче у вештим рукама јесу јако средство, но коме могу да одоле и људи наоружани спредњачама.

2). Позадњача могла је да порази, као и свака нова ствар, но сад она више није нова, ефект њезин особито се показао на војскама, на које су до данас јаки упечатци дјејствовали. Да је то тако доказује се тиме, што су аустријанци у свима ратовита имали много заробљеника, и ако су имали једнако а кат кад још и боље оружје од противника.*)

3). У боју успех не зависи баш од броја људи; по томе, чудно би било, кад би међу дате услове, од којих зависи успех, уврстили јошт и зрно.

4). Кица зрна може да порази као изненадност, али је могуће привикнути јој се. Но изненадност, којој је много теже привикнути се и која врло јако дјејствује, јер захвата корена у наравственим својствима човековим, — јесте бајонетни удар, ако до њега доводете ствар, но гледећи на кишу зрна.

5). Код већине европских војска позадњаче нису ни заведене; за то можемо смело рећи, да ће близа ватра из њих (која, једина и може бити скоро) врло често имати слабо дјејство. И док погледи на њена својства не буду утврђени, добра спредњача моћи ће да је парализира.

К томе јошт треба да приметимо, да је у оним ретким случајима, кад су аустријанци прилазили прусима на 160, 100 кор. примећено, да је ватра јако слабила. То показује, да се тактика оружја, негледећи на двајесто годишњи рад, није ни код пруса утврдила, да и њихове многе пушке гађају у небо а не непријатеља у ноге; да решиво и брзо двизање на последњих 300 кор. и умањује губитак и даје сигуран залог на успех.

(НАСТАВИТЕ СЛ.)

*) 1859 год. аустријанци имали су боље оружје од Француза.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Новине и ситнине.

Нови картечун. У Паризу се израђује картечно оруђе, које избацује у минути 1500 зрна на даљини од 1300 метра. За послугу те ужасне справе, дозвољна су 4 човека.

Нови хроноскоп. Ту скоро пробао је капетан **Нобл** свој хроноскоп пред инглеским артиљеријским одбором. По имену самом видимо, да је то нека направа за мерење времена и то оног, за које зрно извесне путове пређе. Рачун се може да ухвати и на 0.00001 секунде.

Турске грађевине на песку. Још по одавно се у високој порти дивани о пројетку, како би се и Хришћани увели у војничку службу нехришћанским интересима. Намеравају да од Хришћана образују као неку народну војску, која ће се употребљавати само у границама оне области у којој живи, као за одржање јавне безбедности, за гарнизонску службу и гоњење хајдука. Но, веле гласови, још не могу да се сложе и погоде хоће ли тим војскама заповедати хришћански или турски официри. Но ради тог питања није вредно било ни реметити турски рахатлук, кад знамо из непреварљиве науке искуства, да ће тим хришћанским народним војскама заповедати они, које оне саме хоће и воле, а не који им се наметну!